

KARJÄÄRITEE JA KUTSEALANE ARENG

Toivo Treufeldt

26 tundi (sh 5 auditoorset, 16 iseseisvat ja 5 praktilist)

TARge23

Mis on karjäär?

Sõnal karjäär on mitmeid erinevaid tähendusi.

Milline järgmistest vastusevariantidest vastab sõnale karjäär?

1. Maavara pealmaakaevandamise koht

2. Karjerismi sünonüüm

3. Inimese elutee (kõikide elurollide) enese juhtimine

4. Hobuse kiirgalopp

5. Ametialane liikumine elukutse või organisatsiooni raamides

Karjäär on elukestev areng. Karjääri tähendust võib seletada kitsamalt ja laiemalt.

1. Karjääri kitsam ja laiem tähendus (2):

1) kitsam tähendus näeb karjääri kui töökogemuste järgnevust ja ametiredelil ülespoole või horisontaalset liikumist.

2) laiem tähendus hõlmab endasse kogu inimese eluteed koos kõikide erinevate rollidega (nt pererollid, ühiskondlikud rollid jt),

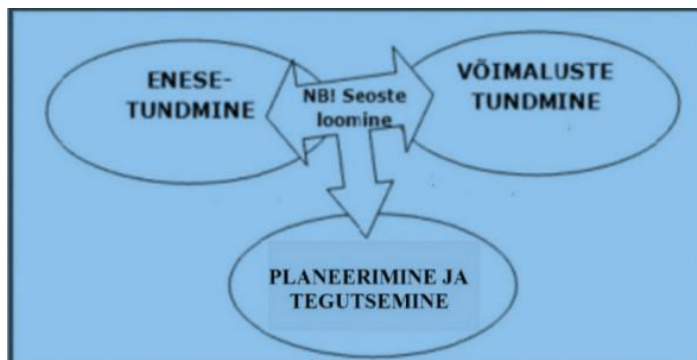
ta on elu- ja töökogemuste seeria.

2. Karjääriplaneerimine on (def):

enese elu juhtimine, mis on elukestev tegevus: elukestev muutuste, õppimise ja otsustamise protsess, elu erinevate sündmuste ja rollide juhtimine, mis kujundavad inimese karjääri ja toetavad eesmärkide saavutamist ning kutsevalik on selle protsessi üheks oluliseks osaks.

Karjääriplaneerimine kitsamas mõttes on isikliku karjääri kavandamine ühe asutuse või elukutse raames.

Sama tähtis, kui on töö, on ka huvid, oskused, väärtused, elustiil, suhted lähedaste ning suhe iseendaga.

3. Eduka karjääriplaneerimise võti seisneb selles, et Sa (3):

- 1) oleksid teadlik iseendast,**
- 2) teadlik oma võimalustest,**
- 3) oskad neid omavahel sidudes teha plaane ja neid ka ellu viia.**

Need teadmised ja oskused aitavad vastata 3 karjääriplaneerimise põhiküsimusele:

- 1) Kes sa oled?
- 2) Kuhu sa tahad jõuda?
- 3) Kuidas sa sinna saad?

Võib ju loota saatusele, õnnelikule juhusele vms, kuid soovitud elulaadi saavutamisel aitab eesmärkide püstitamine ja teadlikke sammude astumine.

Teadlik karjääriplaneerimine võimaldab omada kontrolli oma elu üle ning astuda positiivseid samme, et alustada, muuta või parandada oma õpinguid, tööelu ja elukvaliteeti tervikuna.

Mõtlemiseks

1. Milliseid valikuid oled oma elus teinud?
2. Kuidas oled ühe või teise võimaluse kasuks otsustanud?
3. Millest lähtudes oled valinud oma eriala?

Karjääriplaneerimisega seotud müüdid

Nagu sõnal „karjäär“ on inimeste peades erinevaid tähendusi, nii on ka laialt levinud mitmed uskumused karjäärivalikute tegemise kohta, mis ei pruugi aga sugugi tõele vastata.

Müüdid võivad teinekord ohtlikud olla - võid jätta astumata olulisi samme ja/või tunda süümepiinu tehtu/tegematajätu pärast.

MIDA SA TEAD KARJÄÄRIPLANEERIMISEST?

Otsusta iga järgneva väite puhul, kas nõustud sellega või mitte.

https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/15978/karjriplaneerimisega_seotud_mdid.html

4. Miks on hobisid ja vaba aja tegevusi võimalik seostada kutse-eelistustega:

Sellepärast, et sageli kujunevad hobidest ja vaba aja tegevustest arusaamad, mida inimene tahab edasi õppida, kellena töötada, millised on tema võimed ja oskused.

Karjääriplaneerimise põhimõtted

5. Karjääriplaneerimisel tuleb arvestada teatud põhimõtetega (5):

1. Muutumine on pidev.

Pidevalt muutuv maailmas tehtavad karjääriotsused peavad olema paindlikud. Karjääriplaneerimine on protsess, mis nõuab pidevaid otsuseid ja muudatuste ning täienduste tegemist oma plaanides.

2. Arenemine ja õppimine on pidev.

Muutuste pidevus nõuab ka Sinult pidevat arenemist (uued töökohad, kutsed, tehnoloogilised uuendused). Elukestev õppimine on kujunenud möödapääsmatuks vajaduseks.

3. Järgi oma südant.

Usalda oma sisetunnet ja arvesta oma väärtushinnangute ja soovidega. Läbikukkumise hirm võib takistada vigu tegemast ja järelikut ka õppimast.

4. Keskendu teekonnale.

Liigne keskendumine eesmärgile takistab arengut. Vahel juhtub, et kui me saavutame eesmärgi, siis polegi see enam see, mida tahame.

5. Leia endale liitlased.

Me vajame ja otsime usaldusväärsete inimeste toetust, kellelt võib loota tuge ning kes aitavad teha otsuseid ja genereerida ideid.

Milleks on vaja ennast analüüsida?

Kui tahad ise oma elu peremees olla ja seda juhtida, siis on oluline olla teadlik sellest, kes sa oled ja enese seest leiad üles ka oma eesmärgid.

Mõtlemiseks

- 1) Kes sa tahad olla ja kuidas sulle meeldib elada?
- 2) Kuhu tahad jõuda? Kas oled oma sihtide suunas teel?
- 3) Kui oled seadnud endale erialaseid sihte, siis mõtle:
 - 3.1) Millised oskused on vajalikud Sind huvitavaal erialal töötamiseks?
 - 3.2) Millised teadmised, oskused, omadused toetavad Sinu erialast eneseteostust?
 - 3.3) Mida tuleks juurde õppida?
 - 3.4) Kas tahad ja suudad neid vajaminevaid oskusi omandada?
 - 3.5) Kuidas ja kus seda teha saab?

Karjäärivalikute tegemisel on vaja arvestada elukutse ja töökoha seotust kogu elustiiliga. Kas soovitud töö võimaldab Sulle sobivat või soovitud elustiili?

Inimesed ei tööta ainult sissetuleku pärast - töö võimaldab realiseerida oma oskusi, teadmisi, iseloomuomadusi, rahuldada olulisi vajadusi ning on enesehinnangu mõjutajaks.

Ka töötamise vormid ja korraldus on muutunud üha paindlikumaks. Millist korraldust eelistad?

Enne kui otsuseid või valikuid elus teha, tasub võtta aega enda sisse vaatamiseks. Selleks, et seada eesmärged ning planeerida oma õpinguid ja tööelu, on kasulik mõelda enda ja oma võimaluste üle.

Oma võimaluste väljaselgitamist on hea alustada eneseanalüüsist. Mõelge oma vajaduste, väärtushinnangute ja huvide üle, analüüsige oma võimeid ja oskusi ning iseloomu/isiksuseomadusi. Iseenda tundmine hõlbustab eesmärkide seadmist, mille poole liikuma hakata.

Kui inimene ennast ei tunne, siis on keerukas ka oma karjääri planeerida.

Kuidas ennast analüüsida?

Inimesed küsivad oma karjäärivalikute tegemisel sageli: „Milline töö võiks mulle sobida?”

Vastus võiks kõlada umbes nii: "Oleneb, milline inimene sa oled!"

Oma eesmärkide seadmiseks ja saavutamiseks on oluline endast (oma vajadustest, väärtustest, huvidest, võimetest ja oskustest, iseloomust jm) teadlik olla.

Nii on võimalik adekvaatsemalt ja konkreetsemalt oma tulevikku ette kujutada ja sihte seada ning võimalikult loogiliselt ja loomulikult nende poole liikuda.

Mõtlemiseks

Kirjelda võimalikult täpselt oma unistuste töökohta?

- 1) Kus Sa hea meelega töötad (kodus, kontoris, ateljees jne).
- 2) Kuidas Su töö peaks ajaliselt korraldatud olema (vabadus valida tööaega, töötamine õhtuti või öösi, pikad puhkused, pingeliste perioodide vaheldumine rahulikega, töötamine üheksast viieni viis päeva nädalas jne)
- 3) Millised on tööülesanded (konkreetsus vs vabadus ja loominguline lähenemine jm)
- 4) Millised on koostöövormid teiste inimestega?

Hollandi test ja isiksusetüübid

Maailmas seni levinuim kutsevaliku teooria, mille on loonud Ameerika psühholoog John L. Holland, kannab endas mõtet, et inimesi võib isiksuseomaduste järgi erinevatesse tüüpidesse jagada ja need erinevad tüübid eelistavad erinevaid töökeskkondi.

Ehk inimese teatud hulk omadusi loovad eelduse teatud kutsealade eelistamiseks ja võimalused eralisteks saavutusteks.

Isiksusetüübid Hollandi järgi, mis määravad kutseunitsuse (6):

1. Praktiline/Realistlik (P)
2. Intellektuaalne (I)
3. Artistlik/Loominguline (A)
4. Sotsiaalne (S)
5. Ettevõtlik (E)
6. Konventsionaalne/Tavapärane (K)

Siinkohal on oluline märkida, et inimene tavaliselt ei ole ühte tüüpi, vaid igaüks meist on nende erinevate tüüpide segu - tähtis on see, milliste tüüpide omadusi meil on rohkem, mis on meile iseloomulik, millele peaksime oma kutsealavalikul enam tähelepanu pöörama.

Enamasti tuuakse esile kolm inimesele omasemat tüüpi. Näiteks võib mõnda meist kirjeldada kui inimest, kelle iseloom sarnaneb tüüpide Ettevõtlik, Sotsiaalne ja Artistlik all kirjeldatule ja sel juhul võib tema isiksusetüübiks kirjutada kolmetähelise koodi ESA.

Mida selle koodiga peale hakata, saad lugeda altpoolt, vahepeal tutvustame võimalusi, kuidas oma isiksusetüüp ja kood kindlaks teha :-)

Kuidas enda isiksusetüüpi teada saada?

Tegelikult teavad inimesed üsna hästi, millised nad on, vahel tekitab raskusi selle teadmise sõnadesse panemine.

Esimene võimalus oma isiksusetüübi määramiseks on lugeda läbi kõigi kuue tüübi iseloomustused ja valida välja, milline neist kirjeldustest sinu iseloomustamiseks kõige paremini sobib. Kirjuta see täht endale ülesse, näiteks kui sa arvad, et oled kõige rohkem Ettevõtliku tüübi moodi, siis pane kirja täht E. Seejärel vali allesjäänud 5 tüübi seast kõige paremini sobiv ja pane ka see täht kirja. Samamoodi vali allesjäänud 4 kirjelduse seast sobivaim. Nii saad kokku kolmetähelise isiksusekoodi ehk Hollandi koodi.

Teine võimalus on teha läbi mõni test, mille tulemusena saad teada oma isiksusekoodi. Test ei ole mingi imevahend, vaid ta aitab sul natuke pikemalt ennast analüüsida, mõtteid korrastada ja tulemus koorub otseselt välja sinu antud vastustest. Seepärast püüa küsimustele vastates olla võimalikult aus iseenda suhtes.

Kolmas võimalus on veel - kasuta nii esimest kui teist võimalust ja vaata, kas saad sama tulemuse

Enne veel, kui hakkad testi täitma, tasuks enda jaoks kirja panna ka 3 ametit või kutseala, mille peale oled mõelnud ja mis tunduvad sulle huvitavad.

Kutse-eelistuste küsimustik – Hollandi test

<https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/15978/kutseeelistus.exe>

Tulemused - Kuidas enda koodi lugeda? Mida see kood tähendab?

Nii, nüüdseks peaks sul teada olema oma kolmetäheline isiksusekood ehk need tegevusalad, mis sulle rohkem huvi pakuvad.

Põhimõtteliselt on tulemustes 3 natukene erinevat olukorda:

Esiteks, sul oli lihtne valida sind kõige paremini iseloomustavat tüüpi või said testitulemustes ühe tüübi puhul teistest tüüpidest palju rohkem punkte. Sel juhul on sinu huvid ja eelistused üsna selged ja konkreetseks ning sul tasub ka erialavalikul lähtuda põhiliselt sellest valdkonnast.

Teiseks, sa leidsid endaga sarnasusi või said testitulemuses üsna võrdselt palju punkte mitme erineva tüübi puhul. Sel juhul võib öelda, et sind huvitavad mitmed erinevad tegevusalad ja sobiva tegevusala valik võib olla raskem kui võrd igal valikul on omad plussid ja miinused.

Kolmandaks, sa ei leidnudki enda kohta ühtki sobivat kirjeldust või on kõik testiskoorid madalad. Sel juhul on sul huvisid vähe või on nad nõrgad ja tegevusala valik võib raskeks osutuda - miski nagu ei huvita.

Ilmselt tasuks sel juhul avatuma pilguga maailmas ringi vaadata, katsetada erinevaid tegevusi - ajapikku vast tekivad huvidki.

Eneseanalüüs

Kui sa loed tüüpide kirjeldusi, mis peaksid sinu kohta käima, siis on soovitatav teha seda mitte selle pilguga, et "no nüüd on küll midagi valesti!" vaid mõelda kaasa "mis siin minu kohta kehtib?" Soovitatav on lausa endale see tekst välja printida või salvestada, et saaks sobivale kirjeldusele jooni alla tõmmata või seda, mis sinu kohta ei käi, kustutada. Nii peaksid kolmest tüübike kirjeldusest kokku saama jutukese iseenda kohta ja oledki jälle sammukese enesetundmise teel edasi astunud.

TÜÜP ►	I (intellektuaalne) kutseuundumus	R (realistlik) ehk praktiline kutseuundumus	K (konventsionaalne, tavapärase) kutseuundumus
TÜÜPILISED ELUKUTSED	arst, astronoom, bioloog, botaanik, farmatseut, füüsik, geoloog, informaatik, insener, keemik, matemaatik, meteoroloog, poliitikavaatleja, projekterija, sotsioloog	aednik, agronoom, ehitustööline, elektrik, kalur, kokk, lukksepp, mehaanik, metsavaht, pagar, politseinik, talunik, treial, tuletõrjuja, turvamees	andmetöötleja, arhivaar, arvutioperaator, audiitor, bibliograaf, inspektor, kassier, laenujuht, maksuametnik, masinakirjutaja, pangaametnik, raamatupidaja, revident, sekretär, statistik, telegrafist
TÜÜPILISED ISIKUS- JOONED	analüütiline, teadmishimuline, kritiseeriv, tunnetuslik, võimekas, mõtisklev, keskenduv, väheseltsiv, sõltumatu, vähenõudlik.	asjalik, konkreetne, praktiline, konservatiivne (alalhoidev), tagasihoidlik, otsekohene, püsiv, kindel, väheseltsiv, kitsas huviapiasoon.	konformne, kohusetundlik, täpne, hoolikas, praktiline, korda ja süsteemi armastav, soovib jätta head muljet, paindumatu, lugupidamist ihaldav, majanduslik, ametlik, formaalne, tõsimeelne
TEGEVUSED	Tegeleb meelsasti materiaalse, sotsiaalse ja vaimse maailma tunnetuslike küsimuste ja probleemidega. On orienteeritud mõtestatud tegevusele (mitte asjastatud tegevusele nagu realistlik tüüp), informatsiooni kogumisele ja analüüsimisele, probleemidele lahenduste otsimisele ja saavutustele (mitmesugustes teadusvaldkondades ja ka muudel aladel). Vältib üksluist tegevust, intensiivset suhtlemist nõudvaid olukordi.	Eelistab tegevusi, mis nõuavad kehalisi (käelisi) oskusi/võimeid, reaalsustaju. Seab endale eesmärgi ja ülesandeid, mis on objektiivsed, konkreetsed, asjastatud, reaalsed, seotud mitmesuguste töövahendite, seadmete, masinate käsitsemisega. Vältib ülesandeid, mis nõuavad oma isikupära väljendamist (subjektiivsust), intellektuaalsust, sotsiaalset tundlikkust ja suhtlemist. Eelistab olla osavõtja, aga mitte liidri rollis.	Eelistab sõnalisi ja arvulisi tegevusi, andmete kogumist ja etteantud reeglite järgi töötlemist. Oluline on tegevuste struktuursus, selgepiirilised, rõhuasetusega üksikasjadele ja täpsusele, neile meeldib ülesandeid täita süsteemi- ja korrapärasel viisil, selgete reeglite, juhtnööride, käskude, määruste ja seaduste maailmas, kus ei pea ise midagi suurt välja mõtlema. Seetõttu täidavad meelsasti passiivsete käsutäitjate rolli. Ei meeldi ülesanded, mis nõuavad spontaanset, originaalset lähenemist, loovust.
VÄÄRTUSED	hindab mõistust, teadmisi, haritust, vähem esteetilisi väärtusi	tavapärased, materialistlikud väärtushinnangud. Ei pea väga tähtsaks esteetilisi väärtusi, teoreetilisi teadmisi ja kõrget haridustaset	hindab kõrgemalt majanduslikke väärtusi, kultuuritavasid ja ühiskonnas kehtivaid norme
SUHTLEMISEL	- eelistab sõltumatust - analüüsiv, kriitiline, ratsionaalne - võib asju huumoriga võtta	- eelistab omaette töötada - ei ole väga jutukas - tagasihoidlik oma tunnete avaldamisel	- kombekalt viisakas, väljapeetud ja praktiline
TÜÜP ►	E (ettevõtlik) kutseuundumus	A (artistlik, kunstnikutüüpi) kutseuundumus	S (sotsiaalne) kutseuundumus
TÜÜPILISED ELUKUTSED	agent (kindlustus, reklaam jne), ajakirjanik, diplomaat, firmajuht, koolitusjuht, maakler, müügiesindaja, müügijuht, pankur, peatoimetaja, poliitik, produtsent, saatejuht, telereporter, äriimees	arhitekt, dirigent, disainer, fotograaf, graafik, helilooja, interpreet, kirjanik, laulja, maalija, moekunstnik, raamatukujundaja, skulptor	giid, kirikuõpetaja, lasteaednik, meditsiiniõde, personalijuht, psühholoog-nõustaja, psühhoterapeut, raamatukoguhoidja, reisibüroo agent, sensitiiv, sotsiaaltöötaja, suhtlemistreener, õpetaja, ämmaemand
TÜÜPILISED ISIKUS- JOONED	edasipüüdlük, auahne, energiline, agressiivne, riskeriv, kaalutlev, sotsiaalne, seltskondlik, enesekindel, domineeriv, seiklushimuline, optimistlik	isikupärane, originaalne, sõltumatu, tundlik, paindlik, impulsiivne, täiuslikkust taotlev, idealistlik, väljendusrikas, loominguline, keerukas	inimsõbralik, abivalmis, kannatlik, taktitundeline, mõistev, lahke, sooja südamega, suuremeelne, koostöövalmis, vastutustundlik
TEGEVUSED	Eelistab tegevusi, mis võimaldavad domineerida, juhtida inimirühma, meeskonda või kollektiivi teatud (majanduslike, poliitiliste, sportlike jms) eesmärkide saavutamisele. Saavutab edu tänu loomupärastele suhtlemis- ja juhtimisvõimetele, eneseväljendus- ja esinemisoskusele. Probleemide lahendamisel ilmutab taiplikkust, huumoritaju ja veenmisoskust. Stressis olles võib käituda agressiivselt. Ei sobi tegevused, mis nõuavad suurt püsivust ja keskendumist, nii praktilised, kehalised, käelised, kui ka eriti intellektuaalsed	Peaaegu mistahes inimtegevuse valdkonnas (eriti kunstides, meelelahutussfääris) loovust, originaalsust ja isikupära esteetiliselt väljendav tüüp. Eelistab tegevusi, mis võimaldavad luua uudeid kunstilisi kujundeid, teoseid, esemeid, tooteid. Iseloomulik on keerukas maailmataju, sõltumatus ja originaalsus. Meeldib sukelduda tundmatusse, avastada midagi uut. Vajab maksimaalset tegevusvabadust ajas, ruumis ja maailma tunnetamisel (ideoloogilist vabadust!)	Eelistab tegevust, mis viivad kontakti, suhtlemisse teiste inimestega, kus tuleb toetuda pigem tunnetele kui mõistusele, loogilisele mõtlemisele. Oma suhtlemisvõimet kasutab teiste abistamiseks, teenindamiseks, õpetamiseks, ravimiseks, nõustamiseks, kasvatamiseks. Eelistab tegevusi, kus sotsiaalne roll on selgelt määratletud: õpetaja-õpilane, nõustaja - abivajaja, klient. Vältib asjastatud tegevusi, mis nõuavad kehalisi, käelisi ehk motoorseid oskusi, vilumusi, võimeid.
VÄÄRTUSED	hindab kõrgelt poliitilisi ja majanduslikke väärtusi, madalamalt esteetilisi ja tunnetuslikke väärtusi	hindab kõrgelt esteetilisi ja kunstilisi väärtusi (muusika, kirjandus, kujutav kunst)	hindab kõrgelt sotsiaalseid, kõlbels-esteetilisi ja religioosseid väärtusi
SUHTLEMISEL	- viisakalt agressiivne, domineeriv - ekstravertne - keskendub ülesandele	- võib suhteid vältida, eemalduda, suhted üldse unustada - meeldib olla väikeses sõprade ringis - meeldib väljenduda huvitavalt ja originaalselt	- eelistab töötada koos teistega - kasutab empaatiat, võimet teisi mõista, aidata lahendada nende probleeme

Samamoodi oleks kasulik üle lugeda ka need kirjeldused, mis sinu isiksusetüübist välja jäid. Ja seda nii veendumaks, et tõepoolest, sellised jooned pole mulle omased ja sellised tegevused mind ei huvita kui ka selleks, et äkki tundub miski siiski hingelähedane ja tasub kaalumist.

Igatahes on inimene, kes oskab vähemalt sedagi öelda, mis teda ei huvita, palju lähemal oma eesmärkide seadmisele kui see, kes oskab kõige peale vaid õlgu kehitada.

Teades, mis sulle ei meeldi, teed sa juba teatud otsuse - sest neid alasid, mille vahel valida, on jäänud vähemaks.

Testitulemused on kokkuvõtte sellest, milline sa oled ja mis sind võiks huvitada. Oluline on saadud info seostada ka kutsealadega, et leida enda huvidega sobiv eluala.

Kuidas oma isiksusetüüpi kutsealadega seostada?

Kas kirjutasid enne testitäitmist üles 3 ametit või kutseala, mis sulle huvi pakuvad?

Kui jah, siis nüüd on sobiv aeg võrrelda ja sobitada omavahel sinu isiksusetüüpi ja huvipakkuvat valdkonda:

1. Millised isiksuseomadused on vajalikud sellel erialal töötamiseks?
2. Kas sulle meeldival alal võiksid töötada sellist tüüpi inimesed nagu sina?
(kui sa mõtled antud ala peale, kas seal töötavad sellise ellusuhtumisega inimesed nagu sina?)
3. Millised sinu isiksusejooned lähevad kokku tööalaste tegevustega? (näiteks, kui soovid inimestele kasulik olla või kui soovid kindlaid reegleid ja juhiseid tööülesannete täitmiseks, kas see tegevusala pakub neid võimalusi)
4. Millised momendid omavahel ei sobi?
5. Kas saaksid sellel elualal rakendada kõiki oma huvisid?

On selge, et kui sa oled näiteks arvanud, et võiks äkki pangas tellerina töötada, aga lähemal isiksuseanalüüsil selgus, et sulle on ikkagi väga oluline loominguiline vabadus ning kellaaegadest kinnipidamine ja päevast päeva samasugused tööülesanded võivad sind ahistada, siis tasuks leida teisi alasid, mis sinu soovidega paremini ühilduksid.

Kui need erinevused isiksuseomaduste ja erialasoovide vahel on väikesed (näiteks muidu sobiks mulle see telleri töö väga hästi, aga minu praktiline ja artistlik pool jäävad natuke kõrvale), siis võib abi olla sellest teadmisest, et töövalikul võime lähtuda osadest oma huvidest, mingi osa saame ju jätta ka vabaaja tegevuseks ehk hobideks (antud näite puhul võib pangatööst vabal ajal teha mingit kunsti või käsitööd vms).

Kuidas testi tõlgendamisel vigadest hoiduda?

Testi tõlgendamisel tasub olla tähelepanelik, et hoiduda vigadest.

Üks sagedamini tehtav viga, mida inimesed oma testitulemuse tõlgendades teevad, on järgmine: oletame, et testitulemustes selgus, et väga tugevalt on minu huvides esindatud Praktiline isiksusetüüp. Ma loen selle tüübi kirjelduse läbi ja lõpus, palun väga, on loetletud mulle sobivaid elukutseid (kokk, õmbleja, insener, sportlane, elektrik, ehitaja, tööõpetuse õpetaja, autojuht, mööblitöölane, filmioperaator, metsavaht jne) - no nii, kas minust peab kokk saama? Ei pea! Need on näited, mis võibolla ilmestavad kirjeldatud inimestüübi huvisid ja panevad lugeja mõtled teatud suunas liikuma, aga ei pruugi sinu huvidega kokku minna. Sa vaata parem neid elukutseid, mis sa ise endale kirja panid ja ürita selgeks teha, kas ja kuidas need sinus peituvad (antud näite puhul praktilise) inimestüübiga sobivad - mis on neis elukutsetes sulle meeldivat.

Teine viga, mida tehakse on selline: kui ma näiteks kirjutasin, et tahan juristiksa saada, siis küsitakse "kas minu testitulemusest saadud koodiga inimene sobib juristiksa?" Olgu selleks koodiks siis näiteks KEA, ASI, SEP vms. Ei saa üheselt vastata, tuleb ikkagi lähemalt analüüsida. Ja kui on tegemist sellise valdkonnaga, mille all palju erinevaid ameteid, siis tuleb vaid pisut mõelda, et erinevatele tüüpidele selles valdkonnas oma koht leida.

Mõtelgem natuke, mis on juristitöös need küljed, mis meeldivad K (konventsionaalsele) inimesele? Ilmselt see, et tuleb kindlate reeglite järgi täita blankette ja koostada dokumente, et seadusest saab näpuga järe ajades teada, kuidas mingeid asju ajada, on palju protseduurireegleid. Selliseks suuresti konventsionaalseks ametiks on näiteks notari assistendi või kohtusekretäri oma. Mis on aga A (artistlikule) tüübile omane? No kindlasti näiteks see, kui saab kohtusaalis esineda, kui saab seadusi endale sobiva nurga all tõlgendada, kui saab ise mõnd juriidilist skeemi välja mõelda. Ametinimetustest siis näiteks advokaat või prokurör või ka riigiametis seadusloomega tegelev jurist. Mis võimalusi on S (sotsiaalse) inimese jaoks juristiametis? Ta saab väga erinevatele kliendirühmadele abiks olla neid nõustades ja juriidilistes küsimustes aidates. E (ettevõtlik) jurist võibolla loob oma praksise, I (intellektuaalne) võibolla on valinud teadlasekarjääri ülikooli juures. Võimalusi on palju, tuleb vaid oma isik huvipakkuva elualaga siduda!

Ükski isiksusekood ei määra otseselt, kelleks peaksid hakkama ja ükski valitud eriala ei ütle üheselt, et peaksid olema just kindla isiksusekoodiga!

Test on üks võimalus enese kohta info saamiseks, kuid ainult testi tulemuste põhjal ei tasu teha valikuid ja oma elu planeerida.

Kui Sa tahad teada, kas said oma testitulemusest õigesti aru või milliseid tõlgendamisvõimalusi neile veel on, siis võta ühendust karjäärinõustajaga!

Eesti kutsesüsteem

Kutsesüsteem on osa Eesti kvalifikatsioonisüsteemist, mis seob haridussüsteemi tööturuga ja aitab kaasa elukestvale õppele ning tööalase kompetentsuse arendamisele, hindamisele, tunnustamisele ja võrdlemisele.

6. Eesti kutsesüsteemi tööd korraldab ja koordineerib (nimi + veebiaadress):

Kutsekoda, aadressil <https://www.kutsekoda.ee/>

7. Kutsesüsteemi eesmärgid on (4):

- 1) toetada Eesti töötajate konkurentsivõimet – töötajad on kompetentsed, neil on edukaks tegevuseks vajalikud teadmised, oskused, vilumused ja hoiakud;
- 2) olla tugistruktuuriks haridussüsteemile – Kutsealasele tegevusele suunatud õppe sisu ja kvaliteet vastab tööturul nõutavale;
- 3) aidata kaasa inimeste kompetentsuse hindamisele ja tunnustamisele olenemata, kus ja kuidas õppimine on toimunud;
- 4) muuta kutsed riigisiselt ja rahvusvaheliselt võrreldavaks.

8. Kutsesüsteemi osad (3):

- 1) Kutsete klassifitseerimise ja kataloogimise süsteem, väljundiks kutsete kataloog;
- 2) Kutsestandardite süsteem, väljundiks kutsestandardid;
- 3) Kutse andmise süsteem, väljundiks kutsetunnistused.

9. Kutsestandardi abil tehakse mida (2)

1) kirjeldatakse kutsetegevust;

2) esitatakse kutsealade ja -tasemete kompetentsusnõuded ehk töö edukaks tegemiseks vajalike oskuste, teadmiste ja hoiakute kogum.

Koolilõpetajate ja töötajate kompetentsuse vastavusse viimiseks tööturul nõutavaga selgitab kutsesüsteem välja kutsealal erinevates rollides edukaks töötamiseks vajaliku kompetentsuse ja igale neist koostatakse vastav kutsestandard.

Kutsestandardite abil luuakse võimalused kompetentsuse hindamiseks, mida nimetatakse kutse andmiseks ning vastav välja-, täiend- ja ümberõppe süsteem.

Kutse- ja haridussüsteemi oluline ühisosa on haridusstandardite süsteem, mille väljundiks on õppekavad.

Kuidas saab kutsesüsteem toetada Sinu tegevust?

Iga töö tegemiseks on vajalik teatud kompetentsus – oskused, teadmised, sobivad isikuomadused, hoiakud ning vastav kogemus.

Mida annab kutsesüsteem töötajale ja õppurile

Kutsestandard ütleb, milline kompetentsus sul peaks olema, et oma kutsealal edukalt tegutseda.

Kui oled leidnud sinu tööle või huvidele vastava kutsestandardi, siis võid lasta oma kompetentsust hinnata.

Hindamise tulemusena otsustab vastav kutset andev organ, kas sul on olemas vajalik kompetentsus, mille tase on määratud asjakohases kutsestandardis.

Kompetentsuse tõendamisel võetakse arvesse ka läbitud koolitusi ning edukat tegutsemist kutsealal. Positiivse otsuse järel väljastatakse sulle kutsetunnistus.

Kutsetunnistuse taotlemine

10. Kutsetunnistus on dokument, mis (def):

tõendab, et sul on olemas kõik vastavas kutsestandardis kirjeldatud oskused ja teadmised.

11. Sammud kutsetunnistuse saamiseks (4):

1. samm: eneseanalüüs ja kutsestandardiga tutvumine;

Uuri välja, kas sind huvitava kutse jaoks on välja töötatud kutsestandard.

Kutsestandarditega saab tutvuda [kutseregistris](#).

Tutvu kutsestandardiga ja tee endale selgeks, millised teadmised-oskused on sul olemas ja mida peaksid veel juurde õppima.

Alustada tuleks eneseanalüüsist ja eesmärkide seadmisest: millised teadmised ja oskused on omandatud ning kuidas need kattuvad kutseoskusiõuetega.

Tutvu põhjalikult kutsestandardiga, mille alusel soovid kutsetunnistust taotleda ja vaata, kas varasemate õpingute või töökogemuse käigus õpitu võiks sinna sobida.

2. samm: kutse andmise protsessi ja reeglitega tutvumine;

Kõige paremaks nõustajaks on kutse andja ja tema juures tegutsev kutsekomisjon. Otsi Kutsekoja leheküljelt üles kutse andjad ja tee kindlaks, kas sinu kutsealal on kutse andmist alustatud. Kui on, siis mine kutse andja kodulehele ja loe hoolega läbi kogu kutse andmist puudutav info.

Täpsustamiseks võid ise helistada või kohale minna.

Edasi toimi vastavalt kutse andja poolt kehtestatud korrale. Täida avaldus, komplekteeri vajalikud dokumendid ning esita õigeaegselt kutse andjale.

3. samm: taotluse hindamine ja kutseeksam;

Kutseoskuste hindamine toimub eri kutsete puhul erinevalt. Sinu oskuste ja teadmiste hindamiseks võib kutse andja kasutada järgmisi meetodeid:

3.1 portfoolio ehk õpi- või töömapp,

3.2 intervjuu,

3.3 tööandja iseloomustus ja tööülesannete kirjeldus,

3.4 töökohal jälgimine,

3.5 täiend- või lisakoolituse tunnistus,

3.6 kutseeksam

Lõpliku otsuse kutse andmise kohta teeb kutsekomisjon.

4. samm: otsus ja tagasiside;

Positiivse tulemuse korral antakse sulle kutsetunnistus, mis tõendab, et sinu oskused ja teadmised vastavad sinu pool taotletud kutsele.

Iga otsuse (nii negatiivse kui ka positiivse) korral on taotlejal õigus saada tagasisidet ja infot otsuse kohta.

Mitterahuldava otsuse puhul on taotlejal õigus otsus vaidlustada. Apelleerimise kord on kindlaks määratud vastava kutse andmise korras.

Mida annab kutsesüsteem tööandjale

Tänases majandussituatsioonis peavad ettevõtted tegema kõik selleks, et tihedas konkurentsivõimelises turul püsima jääda. Turul jäävad püsima vaid need, kellel on kvalifitseeritud töötajad, kes suurendavad ettevõtte tootlikkust – püsima jäävad vaid parimad. Meie süsteem võib mõjutada ettevõtte töö efektiivsust eelkõige seeläbi, et kompetentsete töötajate töötulemus on kvaliteetne, nad töötavad kiiresti ja on arenemisvõimelised. Ühe väga olulise kasutegurina võib välja tuua ettevõtte kulude kokkuhoiu, kuna tööandja ei pea kutsetunnistusega töötajat tööle võttes kohe tegelema oskuste kindlakstegemise ja ülekoolitamisega.

Tööandjatel ja personalijuhtidel aitab kutsestandard:

- 1) värvata sobivate ja tõendatud teadmiste-oskustega töötajaid,
- 2) planeerida töötajate arengut,
- 3) hinnata töötajate kompetentsust,
- 4) koostada ametijuhendeid.

Mida annab kutsesüsteem koolitajale

Koolitajatele on kutsestandardi näol olemas väärtuslik materjal tööturu vajadustele vastavate õppekavade ja -programmide koostamisel.

Mida annab kutsesüsteem Eesti riigile ja rahvale

Tänu toimivale kutsestandardite süsteemile õpitakse ja arendatakse just neid teadmisi ja oskusi, mida tööturul tõesti vaja on.

Kutsekoda on koordineerimispunktiks Eesti kvalifikatsioonisüsteemi sidustamisel Euroopa kvalifikatsioonisüsteemiga, mille tulemusena lihtsustub erinevate riikide kvalifikatsioonide võrdlemine.

Kuidas saab kutsesüsteem toetada Sinu tegevust?

Iga töö tegemiseks on vajalik teatud kompetentsus – oskused, teadmised, sobivad isikuomadused, hoiakud ning vastav kogemus.

Mida annab kutseüsteem töötajale ja õppurile

Kutsestandard ütleb, milline kompetentsus sul peaks olema, et oma kutsealal edukalt tegutseda.

Kui oled leidnud sinu tööle või huvidele vastava kutsestandardi, siis võid lasta oma kompetentsust hinnata.

Hindamise tulemusena otsustab vastav kutset andev organ, kas sul on olemas vajalik kompetentsus, mille tase on määratud asjakohases kutsestandardis.

Kompetentsuse tõendamisel võetakse arvesse ka läbitud koolitusi ning edukat tegutsemist kutsealal. Positiivse otsuse järel väljastatakse sulle kutsetunnistus.

Nt. kutsestandardis olev oskuste loetelu on Sulle abiks, et saada selgust oma olemasolevatest ja puuduvatest oskustest konkreetse tööga toimetulekuks. Seega aitab see saada teadlikumaks iseendast, leida üles arenguruum ja planeerida karjääri.

12. Kutsesobivuse analüüsiks sobib valem:

$$A - B = C$$

kus

A - Oskused ja teadmised, mis on vajalikud seda liiki töö tegemiseks;

B - Oskused ja teadmised, mis mul on olemas;

C - Oskused ja teadmised, mida on lisaks vaja.

Karjääriteenused Eesti Tootukassas:

www.tootukassa.ee

Eneseanalüüsi test sobivate endale ametite leidmiseks Tootukassa veebilehel:

<https://www.tootukassa.ee/et/karjaarikujundajale/karjaarikujundamine>

13. Tootukassa karjäärinõustaja aitab Sul (5):

1. paremini mõista iseennast: analüüsida oma teadmisi, võimeid, oskusi, huvisid, väärtusi, vajadusi ja iseloomuomadusi;
2. näha ja hinnata reaalselt olukorda, sh õppimis- ja töövõimalusi;
3. teha otsuseid eriala valikul ja spetsialiseerumisel, erialavaliku kahtluse korral, edasiõppimisplaanide tegemisel;
4. tööelu planeerida: kuidas otsida tööd, kandideerida töökohale, vormistada dokumente, valmistuda tööintervjuuks;
5. olla paindlik: vajadusel olukorda ümber hinnata ning teha uusi valikuid.